

RÖDA ARMÉN

SOM KRIGSINSTRUMENT

TYSKA SYNUNKTER PÅ PROBLEMET

Av överstelöjtnant B. G. GEIJER

DET latent hot, som Röda arméns existens bakom järnridån utövat och utövar under det pågående kalla kriget och som medfört Atlantpaktens ingående med ty åtföljande rustningar, har bedömts och bedömes alltjämt ganska olika icke minst på Atlantpaktshåll.

Det har understundom gjorts gällande, att Sovjetunionen för närvarande icke har något intresse av en expansion västerut. Dess strategiska läge skulle därvid, då de utdragna flankerna bleve ytterst sårbara, försämrats och dess kraftresurser näppeligen räcka till för att trygga dessa. Vidare anföres, att Sovjet främst måste inrikta sig på det inre återuppbyggnadsarbetet och att läget i satellitstaterna knappast kan betraktas som stabiliserat. I fråga om de militära styrkeförhållandena medgives allmänt Sovjets betydande numerära överlägsenhet, som dock i hög grad skulle elimineras av Atlantpaktsländernas försprång framför allt på atomvapenområdet samt över huvud taget på den krigsindustriella fronten. På atombombens liksom på robotvapnens taktiska användning fästes vidare stora förhoppningar.

Den kände tyske pansargeneralen Geyr v. Schweppenburg har sammanfattat sin uppfattning om västerlandets krigspotential i orden Atomvorsprung, Seeherrschaft, Luftmacht, Wehrwirtschaftspotential des Westens.

Även om röster på sistone höjts, som vilja göra gällande att det kalla kriget väl kan pågå i ett tiotal år, är man dock överens om att Tysklands medverkan vid Europaförsvarets uppbyggnad är ett brådskande behov. Ty, Sovjets planer må vara vilka som helst, kvar står dock möjligheten av ett försök att invadera Västeuropa, vilket även kraftigt understrukits av Atlantpaktsländernas militära

förgrundsfigurer i Europa, den amerikanske generalen Ridgway och den franske marskalken Juin.

Ridgway yttrade sålunda i december 1952 i NATO:s försvarskrigsskola: »Jag avvisar såsom fullkomligt obefogad den farliga åsikten att de potentiella angriparna icke önska krig och inte komma att släppa lös kriget.» Och marskalk Juin har i början av januari innevarande år uttalat: »Försvaret bör icke baseras på fiendens förmodade avsikter utan på hans möjligheter.»

Utgår man därför från möjligheten att en rysk aggression kan sättas i verket inom en icke avlägsen framtid, en aggression, varvid enligt Ridgway Västerens styrkor skulle få ta emot svåra slag utan att de därför skulle bli besegrade, så uppställer sig osökt frågan, hur det krigsinstrument som Sovjet då skulle kunna utnyttja bör värdesättas.

Vid det försök att belysa denna fråga, som här kommer att göras, tages allenast hänsyn till krigsinstrumentet Röda armén, enkanerligen markstridskrafterna. Sovjets totala krigspotential lämnas däremot å sido.

Vilka utgångspunkter har man då, när det gäller att försöka bedöma Röda armén som krigsinstrument?

År 1951 utkom i Tyskland en broschyr »Armee ohne Pathos. Die deutsche Wiederbewaffnung im Urteil ehemaliger Soldaten». Broschyren utgör en sammanställning av svaren på en enquête till ett antal prominenta tyska officerare, bland andra generalerna Blumentritt och v. Sodenstern samt viceamiral Heye. Då de uppgifter rörande Röda arméns styrkeförhållanden som angivas i sagda broschyr äro mera detaljerade än de från Atlantpaktshåll lämnade komma de här att utnyttjas.

Sovjetkrigsmaktens fredsstyrka utgör mer än fyra miljoner man, därav i Röda armén omkring tre miljoner. Fredsorganisationen omfattar 175 divisioner (artilleri- och lvdivisioner icke medräknade), av vilka sannolikt mer än en tredjedel är mekaniserade divisioner. I den ryska zonen i Tyskland befinna sig för närvarande omkring trettio divisioner, varav tjugo mekaniserade eller pansardivisioner. På grund av transportsvårigheter kan en förstärkning av dessa på kort sikt endast beräknas till ungefär ytterligare trettio divisioner. Vid krig stå mellan aderton och tjugo miljoner man till förfogande, varför en utsvällning till minst 350—400 divisioner är möjlig. Fredsdivisionernas mobilisering kan vara slutförd på fem dagar och andra echelongs divisioner på trettio dagar. Antalet stridsvagnar beräknas till 20 000. Totala antalet

flygplan har från ryskt håll uppgivits vara 25 000—30 000, av vilka dock icke alla torde vara krigsdugliga. Satellitstaternas väpnade styrkor beräknas uppgå till omkring 1 500 000 man med omkring tolv pansardivisioner. Det är dock, säges det i broschyren, tvivelaktigt, om dessa kunna anses vara fullvärdiga (vollwertig), vartill kommer, att en del av dem med säkerhet måste avses för ordningens upprätthållande i de olika länderna.

Detta är alltså den krigsmakt, som Sovjet skulle kunna disponera. Men dessa nakna siffror säga ingenting om instrumentets beskaffenhet. När man vill bilda sig en uppfattning därom, finner man allt mörklagt, icke blott i Sovjet utan även hos motparten. Ingen utomstående får följa Röda arméns övningar, inga fältreglementen och inga generalstabstidskrifter få komma i utomståendes händer, allt är mörklagt. Och på samma sätt är läget i Atlantpaktens länder, där man ängsligt hemlighåller sin säkerligen mycket ingående kändedom om Röda arméns värde. Kvar står därför endast ett studium av Röda arméns organisation vid världskrigets utbrott och under detsamma samt av Röda arméns prestanda under kriget.

Utgångsläget för Röda arméns organisation år 1939 var följande. Under ledning av Frunse genomfördes år 1923 en arméorganisation, enligt vilken Röda armén klövs i två kategorier: kadertrupperna med tvåårig tjänstgöringstid och territorialtrupperna med sammanlagt 8—11 månaders tjänstgöringstid, varunder fyra repetitionsövningar fullgjordes. Då alltså sammanlagt fyra årsklasser årligen skule delta i repetitionsövningar vid territorialförbanden, som huvudsakligen utgjordes av infanteri, blev följdén, att dessa under repetitionsövningarna kunde dubbleras eller tredubblas. På så sätt uppstod territorialdivisioner av 2. och 3 ordningen.

Från början var relationen mellan territorial- och kaderförband 2 : 1, men redan år 1936 hade kaderförbanden ökats, så att relationstalet då uppgavs vara 1 : 3. Och år 1939 meddelade Voroschilov vid XVIII. partikongressen den 13 mars, att »hela vår armé denna dag är organiserad enligt det enhetliga — och tillsvidare det enda riktiga — kadersystemet». I samband härmed reorganiserades även militärdistriktens ledning för att bättre kunna fylla de krav, som mobiliseringsförberedelserna ställde.

Sannolikt påbörjades övergången till det totala kadersystemet redan i samband med Hitlers »Machtübernahme». Voroschilov sä-

ger nämligen i sitt tal bl. a.: »Territorialsystemet som grundval för våra truppers organisation kom icke att motsvara de krav, som ställdes på vår stat i samma ögonblick som de viktigaste länderna redan i fred intogo full krigsberedskap.» Under åren 1934—1936 skulle alltså territorialförbanden ha reducerats från 75 % till 23 % av Röda arméns fredsstyrka, för att under de därpå följande tre åren helt försvinna ur organisationen.

Men denna omorganisation, säkerligen den mest betydelsefulla sedan Röda arméns grundande, kunde givetvis icke ha retroaktiv verkan. Därför var också Röda armén vid världskrigets utbrott i hög grad inhomogen till sin utbildning och dess förband säkerligen av mycket skiftande kvalitet.

För att avlägsna detta missförhållande, som bjärt framträdde under kriget mot Finland 1939—1940, vidtog den ryska krigsledningen omfattande åtgärder. Under Timoschenkos personliga ledning igångsattes omedelbart efter finska vinterkrigets slut ett intensivt utbildningsarbete inom Röda armén. Detta avsåg framför allt att höja de lägre förbandens krigsduglighet icke minst vid anfall, där infanteriets framryckning i skydd av artilleriets eldväls praktiskt övades med skarp ammunition. Timoschenko var outröttlig vid sina inspektioner, och hans iakttagelser därunder spredos i hundratusentals exemplar inom armén.

När det gäller att söka värdesätta det ryska krigsinstrumentets prestanda under den rysk-tyska kraftmätningen kan detta endast göras med stöd av i huvudsak tyska källor, av vilka de viktigaste äro: v. Tippelskirch: *Geschichte des zweiten Weltkrieges*, Guderian: *Erinnerungen eines Soldaten*, Rendulic: *Gekämpft, gesiegt, geschlagen*, Halder: *Hitler als Feldherr* och Paget: *Manstein. His campaigns and his trial*. I USA har vidare publicerats ett arbete: Ely: *The red army today*, som utgör en resumé av intervjuer med avhoppade sovjetofficerare. I den mån andra källor komma att åberopas, anges källans namn i varje särskilt fall.

Den ryska krigslitteratur som ansetts vara av ofarlig beskaffenhet och därför frigivits av censuren är starkt propagandabetonad. Dock kan ur densamma ett och annat utläsas, framför allt i fråga om det ryska artilleriets imposanta utveckling och om de stora artillerislagens uppbyggnad.

Nu är emellertid ett utnyttjande av krigserfarenheter städse ett ömtåligt problem. Generella slutsatser äro ofta farliga att förlita sig på. Ofta beaktas därvid endast förhållandena på den ena sidan och ofta dragas av en engångsföreteelse alltför vittgående lär-

domar. Och den tekniska utvecklingen rider fort. För ett par år sedan uttalade också den kände tyske generalen Blumentritt, numera flitig medarbetare i amerikanska och irländska militär-tidskrifter och författare till ett arbete om v. Rundstedt, några varningsord mot ett blint anammande av krigserfarenheter. Han anser dessa ofta vara av tvivelaktigt värde ur taktisk synpunkt. Men trots detta framhåller han, att ett riktigt studium av krigshistorien i hög grad uppdriver omdömesförmågan och skapar underlag för bedömning av »the spirit of military history». Och man får icke förglömma, att Ludendorff uppger att planen för slaget vid Tannenberg uppbyggdes på kännedomen om ryska armén, enkannerligen på den tyska uppfattningen om den högre ryska ledningens »Schwerfälligkeit».

Nu angivna synpunkter måste beaktas vid användningen av det till förfogande stående källmaterialet om den rysk-tyska kraftmätningen.

De katastrofala ryska nederlagen i de stora inringningsslagen sommaren och hösten 1941 har man på många håll velat ta som bevis på Röda arméns svaga koncistens vid krigets början. Ja, man har till och med, även på sistone i svensk militär press, velat göra gällande, att de i främsta rummet berodde på en massdefaitism av dittills oanat mått. Så enkelt ligger nog frågan dock icke till, utan fullt acceptabla förklaringsgrunder kunna nog hittas. Som sådana ha anförts: överraskningen (Churchill), tillämpning av felaktig taktik mot de tyska pansarspetsarna, mot vilka de avdelade ryska vapnen visade sig ineffektiva (*The red army today*) och den högsta ryska krigsledningens avsiktliga förbud mot varje reträtt, även i fullständigt hopplösa lägen (Rendulic, Guderian, v. Manstein och Geyr von Schweppenburg: *Die grosse Frage*). När i oktober den tyska propagandan uppgav, att ryssarna voro slagna och att kriget på östfronten praktiskt taget var avgjort, så berodde detta meddelande icke blott på en avsiktlig förvanskning av läget utan även på en fruktansvärd felbedömning av det ryska krigsinstrumentet. Att frontbefälhavarna voro av annan uppfattning framgår av ett uttalande av Rendulic, som avser dessa händelser: »Wir wussten aus unmittelbarem Erleben, dass der Russe wohl gewaltige Verluste erlitten hatte, dass er aber niemals geschlagen war und sich, ausgenommen in den Kesselschlachten, immer der letzten Entscheidung zu entziehen vermochte.»

I ännu egendomligare dager ställes den tyska oktoberkommu-

nikén, då den tyska krigsledningen enligt flera källor redan i augusti hade kunnat fastställa sammanlagt 360 ryska divisioner i stället för beräknade 200 divisioner, en i sanning katastrofal felbedömning. När den tyska krigsledningen det oaktat och trots det av diversionen mot Kiev och den därpå följande gyttjeperioden föranledda uppskovet så sent som i november upptog offensiven mot Moskva, var det tyska krigsinstrumentet i hög grad förslitet, vartill kom att vinterutrustning saknades. Alla förutsättningar för ett fruktansvärt bakslag hade sålunda skapats. Och detta uteblev ju, som bekant, ej heller. Det ryska motståndet hade under tiden hårdnat, och nya trupper, bl. a. sibiriska, hade inrapporterats framför Guderians front. Och icke nog härmed, ryssarna hade under den tyska offensiven enligt v. Tippelskirch samlat två starka grupper norr och söder om Moskva, beredda att slå till vid första lägliga tillfälle. Och detta tillfälle yppade sig snart, sedan den tyska offensiven i december ohjälpligt kulminerat. Geyr v. Schweppenburg uppger, att Stalin vid ett tillfälle yttrat, att »tre echelonger (på djupet) är bättre än två». Det var här tydligen fråga om ryssarnas andra echelong.

Tyska krigsledningens underskattning av ryska arméns kvalitet framträder icke minst i det nödrop, som Göring i slutet av januari 1942 uppstämde, då han angav ryssarnas uppträdande under finska vinterkriget som »die grösste Tarnung in der Weltgeschichte», ett uttalande som föranledde den finske krigshistorikern professor Korhonen till ett kraftigt genmäle. I detta gör Korhonen gällande, att de trupper som hösten 1939 insattes mot Finland voro sådana som Röda arméns truppförband då i allmänhet voro, att vid många truppförband manskap med mycket olika utbildning inställde sig vid mobilisering och att det vid tidpunkten för överfallet på Finland knappast fanns några trupper av bättre kvalitet i Röda armén, men väl i stor utsträckning sådana av lägre.

Görings nödrop bör dock säkerligen främst betraktas som propaganda för att försöka bortförklara den självförvållade kris, som inträdde efter bakslaget vid Moskva och under den därpå följande ryska vinteroffensiven 1941—1942. De oerhörda påfrestningar, som det hårt medtagna tyska krigsinstrumentet då fick utstå, påfrestningar som ytterligare stegrades i följd av avsaknaden av vinterutrustning och den bristande tillförseln, kunde dock tyskarna trots den ryska övermakten i huvudsak bemästra, även om fronten på många ställen bröts och försvarsöar uppstodo. Hitlers beslut, sedan

han i december själv övertagit det direkta befälet på östfronten, att ingen reträtt under några förhållanden fick vidtagas, har bedömts ganska olika. På många håll, även av sådana iakttagare, som icke kunna beskyllas hysa någon som helst beundran för Hitlers så kallade fältherrekonst, har emellertid gjorts gällande, att detta beslut i föreliggande fall måhända var riktigt, enär katastrofen vid en reträtt av psykologiska skäl lätt kunde ha tagit en ännu större omfattning. Ett är säkert: tyskarna lärde sig under denna tid att komma till rätta med underlägsna stridskrafter och att vinna ett självförtroende gentemot ryssarna, som blev bestående ända till krigets slut. Eller som v. Tippelskirch uttrycker sig: »Der deutsche Soldat gewann aus seinen übermenschlichen Leistungen, aus dem Durchhalten in taktisch jeder überkommenen Anschauung hohnsprechenden Lagen und aus der erfolgreichen Abwehr einer Übermacht, die vielfach das Zwanzigfache der eigenen Stärke betrug, ein Vertrauen zu seiner eigenen Kraft und zur Überlegenheit der deutschen Führung im Kampfe, das ihm gegenüber dem Russen ständig erhalten blieb und die Abwehrrfolge der kommenden Jahre erst verständlich macht.»

När den ryska vinteroffensiven 1941—1942, som kom att utsträckas över stora delar av den jättelånga fronten, frampå värsidan ebbade ut, var även det ryska krigsinstrumentet hårt medtaget. Men trots alla förluster var Röda armén i stånd att snabbt reorganisera sina förband och göra dem operationsdugliga. Tyskarna å sin sida ägde vid denna tidpunkt även möjligheter att tillföra östfronten avsevärda förstärkningar.

Då Hitler i maj 1942 igångsatte sin sista stora offensiv på östfronten, var detta med hänsyn till de amerikanska rustningarna den sista möjligheten för honom att samla huvuddelen av den tyska hären mot Sovjet. Offensiven ansattes på södra delen av fronten, där namnen Charkov, Krim, Stalingrad och Kaukasus beteckna den tyska målsättningen. Ganska snart visade det sig, att ryssarna i mångt och mycket tillämpade ett annat taktiskt förfaringsätt än tidigare. Den order som Timoschenko i juli utfärdade är betecknande härför. Enligt denna gällde det i främsta rummet att tillfoga fienden svåra förluster och att undvika, att försvarsöar bildades. Det var viktigare att bevara en sammanhängande front än att till varje pris försvara varje fotsbredd mark. Därför rekommenderades en elastisk krigsföring vid reträtt. Något avgörande nådde tyskarna icke, även om de ryska arméerna i någon mån demoraliserades. Även denna tyska offensiv kulmine-

rade snart, främst på grund av en målsättning, som icke stod i proportion till disponibla krafter.

Redan innan Stalingradtragedien inträffade, hade de tyska stamberna för Hitler framlagt resultaten av sina bedömanden rörande de ryska stridskrafterna. Dessa resultat visade, att ryssarna norr om Stalingrad och väster om Volga disponerade nyuppsatta formationer om sammanlagt 1—1 1/2 million man samt i östra Kaukasus och norr därom minst en halv million man. Den månatliga produktionen av frontdugliga stridsvagnar beräknades till minst 1200 vagnar. Och härtill kommo de amerikanska lend-lease-leveranserna, som nu började göra sig gällande.

Det var här tydligen fråga om Stalins »tredje echelong». Väl höjde Stalin höga nödrop till sina allierade om snar hjälp, men själv undvek han i det längsta att droppvis insätta de nyuppsatta eller reorganiserade förband som han disponerade. Han avvaktade med nerver av stål den tidpunkt, då den tyska offensiven ohjälpligt hade kulminerat och den tyska fronten blivit uttänjd till bristningsgränsen, för att slå till och i ett slag omkasta läget på sydfronten. Stalingrad blev platsen för den första motstöten, snabbt följd av stötar mot olika delar av den långa fronten.

De ryska vinteroffensiverna, som i hög grad tärde på tyskarnas alltmera decimerade stridskrafter, ebbade först ut vid snösmältningensperioden 1943.

I februari samma år stod det klart för den tyska krigsledningen, att den sista reserven på östfronten snart skulle vara förbrukad, om icke fronten förkortades. Under de partiella reträtter som tyskarna vid denna tid tvingades att utföra kunde de relativt lätt avvisa de påträngande ryska stridskrafterna, ja på sina håll även gå till motanfall. Så kunde Charkov den 14 mars återtagas efter en av v. Mansteins trupper utförd flankstöt. Det finns därför ingen anledning att betvivla riktigheten av v. Tippelskirchs uppfattning, att tyskarna ännu detta år hade stora möjligheter att med framgång föra en återtågsdefensiv. Hitler vidblev trots allt sin Stehenbleiben-princip. I avsikt att räta ut fronten och att samtidigt om möjligt tvinga ryssarna till omgrupperingar insatte han i början av juli sina sista reserver mot den ryska framspringande frontbågen vid Kursk. Försöket, som kostade båda sidor stora förluster, särskilt i pansar — för tyskarnas del oreparabla — måste snart uppgivas. I stället ansatte ryssarna en stort anlagd offensiv mot den tyska frontbågen vid Orel norr om Kursk. Därmed övergick initiativet på östfronten slutgiltigt till ryssarna, som tack vare

sin övermakt kunde behålla det intill krigets slut. Den offensiv som ryssarna sålunda inledde mot tyska Heeresgruppe Mitte, utsträcktes snart söderut ända till Svarta havet. Styrkeförhållandena voro för tyskarnas del ytterst ogynnsamma. Enligt v. Toppelskirch uppgick fronten mellan Smolensk och Svarta havet till sammanlagt 1 000 kilometer. Efter ett par månaders strid var av de 110 divisionerna på denna front en tredjedel så försvagad, att den blott bestod av några svaga bataljoner. Av de övriga divisionerna fanns knappast någon, som räknade mer än hälften av fastställd styrka. Ännu mera reducerade voro pansardivisionerna. Några operativa reserver stodo i slutet av december icke längre till högsta ledningens förfogande. Emot dessa försvagade fronter stodo mer än 400 ryska divisioner, talrika kavallerikårer och mer än 100 pansarregementen, ingående i pansarkårer eller självständiga pansarbrigader.

Den ryska krigföringen var under de oavbrutna ryska offensiver, som följde på Orekslaget, ytterst metodisk och undvek att taga för stora risker. Man kände sig för genom på olika håll successivt ansatta anfall, var en svag punkt fanns. Utgången av de tyska avvärjningsslagen berodde på om försvarets krafter räckte till att redan de första dagarna förhindra en genombrytning. Detta lyckades som regel, om reserver stodo till förfogande eller kunde framskaffas från andra frontdelar. Ja, på sina håll kunde t. o. m. verkningsfulla tyska motoffensiver ansättas. På södra fronten tillfogade sålunda v. Manstein genom upprepade motanfall ryssarna stort avbräck och svåra förluster. Men hade de ryska stöttrupperna lyckats bita sig fast, kom det till svåra strider, oftast med för ryssarna oproportionerligt stora förluster.

Var den ryska överlägsenheten redan vid första stöten alltför stor och saknades tyska reserver, så ledde detta förfaringsätt till genombrytningar, som fingo en ännu mera förhärjande verkan genom att de tyska trupperna på angränsande fronter icke fingo vika tillbaka, med påföljd att divisioner, armékårer och till och med arméer blevo avskurna och inringade av de starka pansarmassor som ryssarna omedelbart insatte efter en lyckad genombrytning. I gynnsammaste fall kunde de avskurna tyska stridskrafterna med svåra förluster bryta sig ut ur inringningen. Exemplen på båda fallen äro talrika, särskilt under vinteroffensiven 1943—1944, som utan avbrott anslöt sig till höstens strider, nu även omfattande norra fronten, och som ebbade ut först vid snösmältningen.

Under snösmältningsperioden kunde de tyska styrkorna icke i erforderlig grad reorganiseras. Det var knappt med ersättningsmanskaper, och det började tryta på vapen och utrustning i hemorten.

När ryssarna i slutet av juni 1944 efter en oerhörd uppladdning av sina styrkor, möjliggjord av de nästan ousinliga tillgångarna och av de allierades hjälpsändningar, riktade ett nytt dråpslag mot de tyska fronterna, voro styrkeförhållandena ännu ogynnsammare för tyskarnas del. Heeresgruppe Mitte disponerade sålunda för sin oerhört långt utdragna front allenast 38 divisioner. På genombrytningsfronten där artade det sig till en fullständig katastrof för tyskarna, i det att sammanlagt 25 divisioner blevo nedkämpade eller avskurna. Den 4 juli inrapporterade Heeresgruppe Mitte, att den på genombrytningsfronten, som var 350 kilometer bred, hade endast 8 divisioner att ställa emot 126 divisioner, 17 motoriserade brigader, 6 kavalleridivisioner och 45 pansarbrigader.

I detta slag visade det sig, att ryssarnas taktik hade avsevärt förändrats, tack vare de artillerimassor som de disponerade och deras nu oerhört överlägsna flyg. Endast på grund av att de förföljande ryska styrkorna kanaliserades in i en svårframkomlig skogsterräng och därför med svaga styrkor kunde uppehållas, blev det möjligt för tyskarna att med resterna av sina arméer och med sammanrafsade förband bilda en ny front. Även på sydfrenten inträffade en liknande katastrof, och i norr avskars den norra armégruppen samtidigt som den klövs itu.

När de ryska massorna i januari 1945 bröto ut ur sina brohuvuden vid Weichsel för att rikta ett sista dråpslag mot resterna av de tyska arméerna och däri ingående sammanrafsade stridskrafter, räknade den tyska generalstaben med följande proportion mellan de ryska och tyska stridskrafterna: 11 : 1 för infanteriet, 7 : 1 för pansaret och 20 : 1 för artilleriet, vartill kom en förkrossande rysk övermakt i flyg.

I anslutning till dessa siffror gör Guderian följande reflektioner: »Ich leide wahrlich nicht an einer Unterschätzung des deutschen Soldaten. Er war hervorragend und konnte ohne Bedenken im Angriff einer fünffachen Übermacht entgegengeführt werden. Bei sachgemässiger Führung hat er eine solche Übermacht an Zahl allemal durch seine glänzenden Eigenschaften ausgeglichen und gesiegt. Was ihm jetzt aber bevorstand, war nach fünf Jahren schweren Kampfes gegen ständige Übermacht, bei absinkender Er-

nahrung, Bewaffnung und Hoffnung auf den Sieg eine ungeheure Belastung.»

Ända in i det sista kunde tyskarna dock på många håll bjuda segt motstånd. När de ryska pansarstyrkorna vällde fram från Weichsel, kunde två tyska pansarformationer i norr och söder som voro helt inringade slå sig ut. Och i de sista striderna framför Königsberg kunde det tyska pansarvärdet och de tyska stormkanonerna nedkämpa icke mindre än 220 ryska stridsvagnar.

Tidigare har framhållits, att de tyska soldaterna redan under vinterslaget vid Moskva genomträngdes av en känsla av att vara de ryska överlägsna, ett förhållande som blev bestående hela kriget igenom. Otvivelaktigt vunno ryssarna, såsom också redan påvisats, sina framgångar endast tack vare sin enorma numerära och materiella övermakt. Det har även påvisats, att dessa framgångar fingo betydligt större räckvidd än de bort få på grund av den »Stehenbleiben»-krigföring, som Hitler tillämpade.

Av de citerade tyskarna ha särskilt Rendulic och v. Manstein inlåtit sig på försök att analysera den ryska ledningen och den ryske soldaten. Även den finske militärförfattaren överste Y. A. Järvinen har i sitt arbete »Kriget fortsätter» berört samma ämne. Slutligen har en tysk officer, generalmajor Dethleffsen gjort ett par uttalanden i samma fråga i den tidigare omtalade broschyren *Armee ohne Pathos*.

Rendulic uppger bl. a.: »Vi hade under kriget fått intrycket, att den högsta ryska ledningen var mycket god. Men vi hade också snart kommit på det klara med att de lägsta befälhavarna och cheferna i mellanskiktet lade i dagen just de egenskaper, som äro karakteristiska för den stora massan i hären.» Det mest utmärkande draget hos den ryske soldaten anser Rendulic vara, att han i följd av ryssens passiva inställning icke är lämpad för anfall och icke för individuell strid, medan hans styrka ligger i försvaret. Rendulic anser vidare, att den högsta ryska krigsledningen uppmärksammat detta missförhållande och sökt att med en våldsamt ökning av artilleriet uppväga detsamma. Ännu så sent som under slutstriderna i Ostpreussen 1945 kommer Rendulic i fråga om det ryska lägre befälet och den ryska truppen till samma resultat, då han säger: »De lägre befälhavarna ådagalade inget initiativ och trupperna voro dåligt utbildade.» Man får emellertid härvid icke förglömma, att det här var fråga även om ryssarnas sista uppbåd.

v. Manstein återkallar vid sin karakteristik av Röda armén i

minnet de franska revolutionsarméerna, med vilkas »dynamik» han likställer Röda arméns »dynamik», som utgjorde en kombination av fanatism och terror. Fanatismen hade organiserats i form av kommissariesystemet, som i sin tur organiserade terrorn. Soldaten visste, att om han gick fram skulle han måhända dö, men han visste också, att han med säkerhet skulle dö, om han gick tillbaka. Efter de enorma förlusterna i krigets början måste manskapstillgångarna i Asien i oerhörd utsträckning tagas i anspråk. Detta manskap besatt knappast några förutsättningar att kunna tillgodogöra sig mera än en elementär enskild utbildning i vapnets bruk, men det besatt en oerhörd medfödd seghet och uthållighet. Dessa egenskaper framträdde särskilt vid det passiva försvaret, som ofta var otroligt segt. Men även vid anfall gjorde sig dessa egenskaper gällande och gjorde det möjligt att mot samma front och på samma dag ansätta ända upp till trettio anfall.

Liksom andra iakttagare anser v. Manstein, att det ryska artilleriets och det ryska pansarets utbildning stod på ett högre plan. Hans omdöme gäller främst de ryska infanterimassorna. Röda arméns styrka låg därför enligt hans uppfattning icke i dess kvalitet utan i dess kvantitet, detta icke minst på grund av det lägre befälets oförmåga att bemästra oförutsedda lägen och den svaga truppförbandsutbildningen i övrigt. Dessa svagheter framträdde både vid anfall och vid försvar, framför allt vid reträtter, som ofta urartade till flykt.

General Dethleffsen å sin sida säger: »Det är snart tid på att man åter drar sig till minnes, att talet om den ryske soldatens oöverbinnlighet icke är någonting annat än en sovjetrysk legend. De tyska soldaterna i det sista kriget ha haft tillfälle att ingående bedöma de ryska divisionernas stridsvärde. Där, varest det ännu fanns intakta tyska förband, blevo sovjettrupperna ännu de sista krigsdagarna tillbakaslagna.»

Järvinen, som i ovan berörda hänseenden i stort sett är av samma uppfattning som Rendulic, reserverar sig med hänsyn till utvecklingen, då han säger: »Vilket kommer slutresultatet att bli, om massan blir verkligt 'personlig'? Uppenbarligen, att betydelsen av att ledaren dominerar 'allt och alla' minskas i samma mån som individens egenart, omdömesförmåga och initiativkraft öka. Utvecklingen går tydligt och klart i den naturliga och hälsosamma riktning, som tsarregimen så ängsligt fruktade. Framtiden kommer att visa, vilken verkan den kommer att få på armén.»

En fransk författare, lieutenant-colonel Berteil, har även berört

denna fråga i den franska tidskriften *Revue militaire d'information* och kommit till ungefär samma resultat som Järvinen, då han säger: »Man bör inte hänge sig åt några illusioner, att detta system kommer att i framtiden bli det förhärskande, ty sovjetarmén reformerar som bäst sina subalternofficers- och underofficerskadrar. Och när denna utvecklingsprocess burit frukt blir helt säkert den ryska armén i stånd att smidigare anpassa sitt uppträdande efter stridens växlingar.»

Det är givetvis icke möjligt att med stöd av Röda arméns prestanda under kriget och av de karakteristiker tyska krigsdeltagare lämnat dra några absoluta slutsatser om Röda arméns stridsvärde i detta nu. Framför allt får man icke förglömma, att det icke går att generalisera och att motståndarens läge i olika fall måste beaktas.

På minussidan anteckna tyska iakttagare de lägre ryska förbandens bristande operationsduglighet, beroende främst på det lägre befälets otillräckliga utbildning och den med anledning därav långt drivna schematiseringen, på plussidan åter framför allt det ryska artilleriets kapacitet och det högre befälets förmåga. Men även härvid får icke förglömmas, att den förmåga att leda rörliga operationer, som det ryska högre befälet otvivelaktigt vid flera tillfällen lade i dagen, i stor utsträckning applicerades på fronter, där motståndet var ytterst ringa eller rent av obefintligt, varför operationerna ofta mer eller mindre kommo att försiggå i det »tomma rummet». Å andra sidan får man ej heller glömma, att det högre ryska befälet kan få ett bättre instrument att spela på. Allt tyder på att detta i mångt och mycket redan nu är förhållandet. Mekaniseringen har fortgått, den ryska flygindustrien har enligt den tyska dagspressen delvis med tysk expertis utvecklats, reajaktpilen ha skapats och flottan har förstärkts. Därtill kommer att läget även i så måtto är gynnsammare för Sovjet än år 1939, att efterverkningarna av territorialsystemet upphört och Röda armén därför i utbildningshänseende är homogenerare än år 1939. General Dethlefssons ovan citerade uttalande återspeglar därför kanske icke dagsläget.